

Aurten, besteak beste, Berri Txarrak taldearen urtea izan da. Berri Txarrak taldearen agur urtea. Hogeita bost urte eta hamabi disko eta gero, Gorka Urbizu Ruizek gidatu duen taldeak azken kontzertua eman zuen Iruñean, azaroaren 23an. Urte luzeotan, bere musikaz gainera, euskarazko kultura egiteko modu bat, ulertzeko modu bat eta zabaltzeko modu bat jarri ditu taldeak mahai gainean. Modu horren emaitza bistakoa da, baina talkak ere izan dira. Urbizuk berak egin digu egiteko eta ekiteko modu horren laburpen bat, eta baita talka horien muina eta kontraesana mahairatu ere. Eta hor, hizkuntzaren, kulturaren eta bereziki musikaren funtzioarekiko ikuspegi bat nabari zaio, engaiamenduari, transmisioari, komunitateari eta izan nahiari lotua, benetan interesgarria.

Alberto Barandiaran Amillanok hizkuntza du gai nagusi, euskara Nafarroan, inposizioaren mamuari aurre egiteko modua beldurrak identifikatu eta elkar ezagutza bultzatzea dela sinetsita, esperientziak, bizitza zatiak partekatzea euskararekin. Euskara guztion esperientzia bitaletik pasaraztea. Miren Rubio Iturriak, berriz, egia eta fikzioaren arteko korrelazioaz gogoetatzen du, eta lotura horren hegian kokatutako hainbat kultur eta sormen proposamen harilkatzen. Peru Iparragirrek, Arestiren ama-euskara-herria hirukotik tiraka, herri-gogoia ideia mahaigaineratzen eta problematizatzen du, irauntzatik bizitzara eman beharreko pausoa argitzen saiatzeko.

Antzerkiak eman dituen «urrats esanguratsuei» erreparatu die Eneritz Artetxe Aranazek, besteak beste, hezkuntzarekin lotzearena eta generoaren begiradarena. Beñat Gaztelumendi Arandiak ere, besteren artean, bertsolaritzan generoaren gaineko gogoetak eta praktikak ireki duten bidea sakon aztertu du, bertsolaritzak garatzeko eta biziberritzeko ezinbesteko duen bidea dela sinetsita. Neutroaren eremua aniztasunaz betetzeaz ari da nolabait, kanona hausteaz. Kanonaren gogoetaz dihardu Aiora Sampedro Alegriak literaturari botatzen dion begiradan; kanona, hau da, neutroa eta bestetasuna definitzen dituen hori, azken finean botere-egitura baten aldamioa baita.

Leire Palacios Egigurenek musikak 2019an eman duenaren soka luzearen erreparoa egin digu. Sorkuntzarik eta proposamenik ez

da falta. Batzuk badoaz, Berri Txarrak lez, eta beste batzuk bada-
toz. Eta joera eta galdera berriak ere bai: sare sozialen gailentasuna
musikaren irismenerako, talde berean euskara beste hizkuntzekin
nahas-mahas erabiltzea naturalizatu (arazi?) izana edo letretan ko-
lektibotasunetik indibidualismora pasa izana. Zinemak ere 2005ean
aro berri bati ekin ziola iritzi dio Maialen Goñi Balentziagak, eta az-
ken urte honetan ere joera finkatu egin dela, bai film kopuruan eta
baita ikusle kopuruan ere. Libe Mimenza Castillok mundua aldatu
egin dela idatzi du hedabideen gaineko artikuluan, eta teknologia
(ez) berrien mundu digital globalizatuak goitik behera zeharkatzen
gaituen honetan, «erresistentzia kulturalak komunikazio espazioa
artikulatzea» urgentziaz eskatzen duela iritzi dio. Xabier Gantzarain
Etxanizek, artearen urteari begira jarrita, dagoeneko arteak zerbait
ekar dezakeelako ustea ere urtez urte galdetzen doala iritzi dio.

Berrogeita bigarren urtez jarraian, Joan Mari Torrealdaik liburu-
gintzaren azterketa egin du (www.jakin.eus atarian duzu oso-oso-
rik). Ohi duenez, azterketa sakona eta zolia da. Eta honetan ere
esan genezake hainbat joera gordetzen dela. Liburu argitaratuen
kopuruak gora egin duela da bat: 2.267 liburu, horietatik 1.462
(%64,5) sormen lanak dira eta 805 itzulpenak. Horietatik, hama-
rretik ia zortzi nobedadeak dira, lan berriak, eta bi berrargitalpe-
nak. Liburuen bizitza laburraz hitz egiten digu datu horrek, eta
laburtasun horrek liburugintza (eta kultura) ez-normalizatu batez.
Berrian berri bai, baina irauteko arazoak. Gaitegiari begira ere, kul-
tur diglosia begi-bistakoa da: hamarretik sei haur eta gazteentzat
liburuak dira, izan literatura, izan testuliburu. Testuliburuaren ar-
tean, gainera, aipatu beharrekoa da kanpoko argitaletxeak direla
nagusi, bertokoen produkzioaren gaineratik 24 puntura iristen direla,
hau da produkzioaren %58,7 kanpokoaren eskutik egiten dela. On-
dorioa, kezkarria: EAEko eskoletan curriculum espainiarra da za-
balduena euskarazko bertsioan. Zer esanik ez erdal bertsioan. Bada
zer aztertua, zer gogoetatua eta zer kontuan hartua kultura osoa-
ren irudi bat emateko ere balio digun liburugintzaren eremuan ere.

Hitzetatik harago, irudiak ere asko esaten du, eta horregatik kul-
turaren urtea irudi banara tolestu digute Antton Olariagak, Txakur
Gorria sormen taldeak, Diego Pallése, Joseviskyk, Arrate Rodri-
guez Martinek, Loinaz Lekuona Izagirrek, Eider Eibar Zugazabei-
tiak eta Nerea Unanua Otxoantezanak. Eta, nola ez, Unai Iturriagak
kontrazala ilustratu du, Gorka Urbizuri omen eginez.